

In vogelvlucht door de nieuwe camerawet

Op 16 april werd de nieuwe camerawet gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. Die valt voortaan uiteen in een luik voor politiediensten en in een luik voor niet-politiediensten. Op 25 mei treden de meeste bepalingen daarvan in werking. Wie de wettekst snel wil lezen, zonder de toelichting ernaast te leggen, is er echter aan voor de moeite. De wetgever had twee jaar tijd nodig om een tekst te maken waarin een redelijk evenwicht tussen technologie en privacy te vinden is. Diverse adviezen, waaronder twee kritische adviezen van de Privacycommissie en een hoorzitting, maken die toelichting dan ook bijzonder uitgebreid. We doen een poging om de kern in 5 punten te vatten.

1. Voor burgers en ondernemers verandert niet veel

Ondanks de lange tijd die de wetgever nodig had om de nieuwe wet klaar te krijgen en de uitgebreide toelichting die daarbij geschreven werd, blijven de spelregels voor het plaatsen en gebruiken van bewakingscamera's door burgers en ondernemers zo goed als behouden. Nochtans schuilt in dit gebruik van camera's vandaag wellicht de grootste uitdaging. Recente gevallen van het maken van beelden in kleedkamers, het delen van filmpjes van steaming of vermeende mishandeling van kinderen via sociale media, het filmen van snelheidsduivels of winkeldieven en daarna zelf op zoek gaan naar de betrokkene. Veel van die opnames vielen vroeger niet onder toepassing van de camerawet maar enkel onder de toepassing van de privacywet. Dat blijft zo. De camerawet, voluit de wet op de bewakingscamera's, blijft grosso modo enkel van toepassing voor het voorkomen, het vaststellen en het opsporen van daders van overlast en misdrijven tegen personen of goederen, alsook voor de identificatie van slachtoffers, getuigen en daders. Doorgaans zullen burgers en ondernemers de spelregels voor het plaatsen van bewakingscamera's op besloten plaatsen moeten volgen. Daarvan moeten ze niet langer een aangifte doen bij de Privacycommissie, maar wel direct bij de politiediensten. Een uitvoeringsbesluit legt vast dat hiervoor op termijn een centraal platform ingesteld wordt. Daarnaast moeten ze een pictogram hangen bij de toegang tot de plaats onder toezicht. Als ze de straat willen filmen, dan moeten ze in beginsel advies vragen aan de gemeenteraad. Van alle systemen voor camerabewaking die vandaag in ons land geplaatst zijn, werd slechts 2 procent onderworpen aan zo'n advies. Tot nu werd een tolerantie marge gehanteerd, een minimaal deel van de straat filmen kan vanaf een besloten plaats. Die marge liet de minister al toe sinds 2009 en werd nu ook uitdrukkelijk opgenomen in de wettekst. In praktijk wordt evenwel vaak de volledige straat gefilmd, wat zowel door de Camerawet als de Privacywet verboden is. Tot sancties of rechtszaken komt het slechts zeer zelden. Daarom heeft de wetgever in de nieuwe camerawet laten opnemen dat voortaan alleen nog maar een openbare overheid de volledige straat mag filmen. De sancties bij inbreuken daarop worden tegelijk een pak hoger en de kans op vervolging neemt toe. Langs de andere kant legaliseert de wetgever twee praktijken die door veel handelaars toegepast werden. Public viewings worden mogelijk, bij het binnengaan van de handelszaak mag een scherm geplaatst worden waarop live camerabeelden uit de zaak verschijnen om zo mogelijke diefstallen tegen te gaan. TéléPolice Vison wordt mogelijk, mits naleving van een aantal strikte voorwaarden en onder bepaalde omstandigheden, de politiediensten kunnen bij incidenten in de handelszaak live meekijken naar camerabeelden om zo hun interventie te kunnen plannen.

2. Voorlopig wel mobiele maar geen slimme gemeenten

De plaatsing van bewakingscamera's op straat of andere plaatsen in de openbare ruimte blijft in beginsel het terrein van de lokale besturen. De wetgever schrijft dat nu ook in de camerawet in. De gemeenteraad moet daarvoor nog steeds een positief advies geven, na een raadpleging van de korpschef voor een veiligheidsanalyse. De doelmatigheidsanalyse, die tot 2009 in de wet vervat zat, krijgt nu een nieuwe invulling als gevolg van de toepassing van de Algemene Verordening Gegevensbescherming. De gemeenteraad kan nu ook de duurtijd van het cameragebruik beperken. De verlenging van het gebruik kan dan bijvoorbeeld gekoppeld worden aan een evaluatie. De

dossierbeheerder moet in het cameradossier nagaan wat de impact van een grootschalige observatie in de openbare ruimte op de privacy van personen is. Andere openbare overheden kunnen evenwel ook overgaan tot plaatsing van camera's in de publieke ruimte. Als die overheid bewakingscamera's voor eigen doelstellingen op eigen wegen plaatst, dan kan de wegbeheerder overgaan tot plaatsing zonder het advies van de gemeenteraad te vragen. We kunnen denken aan de plaatsing van ANPR trajectcontroles op gewestwegen door het Agentschap Wegen en Verkeer, al dan niet in overleg met de gemeente, of de plaatsing van bewakingscamera's op snelwegparkings die gevoelig zijn voor transitmigratie. De wetgever speelt nog meer in op de actualiteit door toe te laten dat er in een perimeter rond bepaalde kritieke infrastructuur steeds gebruik gemaakt mag worden van bewakingscamera's. Het betreft onder meer de Nationale Luchthaven, de kerncentrales en de stations, zelfs wanneer het kleine stations betreft. Ook dit wordt verder uitgewerkt met een uitvoeringsbesluit. Het live bekijken van camerabeelden van de openbare ruimte blijft in beginsel beperkt tot de politiediensten. In het parlement stelde de minister dat de wetgeving voor andere vaststellers, zoals gemeenschapswachten, eerst aangepast moet worden vooraleer zij live op deze plaatsen beelden kunnen bekijken. Dat gebeurde in oktober 2017 al voor private bewakingsagenten, zij mogen deze zomer camerabeelden van de openbare ruimte live bekijken onder toezicht van politie of met bewakingscamera's vanaf besloten plaatsen de openbare ruimte filmen na toelating van de beheerder van de openbare ruimte. Tegelijk laat de wetgever nu eindelijk toe dat in het kader van noodsituaties een burgemeester of civiele veiligheidsdiensten live mee kunnen kijken naar de beelden. Daarover was al sinds 2013 veel vraag van burgemeesters. Net als burgers en ondernemers wordt de aangifte bij de Privacycommissie vervangen door een aangifte bij de politiediensten en moeten er pictogrammen komen bij de toegang tot de plaats onder toezicht. Ook hier wordt een bestaande praktijk wettelijk verankerd. Bij grootschalig gebruik van bewakingscamera's in de gemeente kunnen aan de gemeentegrenzen de pictogrammen komen. Maar de belangrijkste nieuwigheid voor gemeenten zit zonder twijfel in het toegelaten gebruik van mobiele camera's in de openbare ruimte waarmee live de nummerplaten van voertuigen gescand kunnen worden. Die wijziging kwam er na enig lobbywerk van de vereniging van steden en gemeenten. Een zeer belangrijke beperking is dat het gebruik ervan enkel kan bij parkeercontroles. Bodycams of brillen om sluikestorten mee vast te stellen kan dus niet binnen het kader van de Camerawet. Totnogtoe was dat enkel toegelaten voor de politiediensten, maar die zijn in veel gemeenten al lang ontlast van parkeercontroles. Gemeenten kunnen dat nu zelf doen of uitbesteden aan hun eigen parkeerbedrijf of hun parkeerconcessionaris. Het gebruik van deze mobiele camera's zal ongetwijfeld een belangrijke besparing in werk en tijd voor de controlediensten inhouden. Het spreekt voor zich dat daarvoor wel een toegang tot de gegevensbank van de dienst inschrijving voertuigen en doelgebonden lokale controlelijsten nodig zijn. De wetgever was zich daarvan bewust en laat enkel om deze reden het gebruik van de "intelligente bewakingscamera" door gemeenten toe. Dat zijn camera's die al dan niet live gekoppeld zijn aan gegevensbanken. Deze belangrijke nieuwigheid is niet onbelangrijk, maar wel erg beperkt. Tijdens de hoorzittingen in het parlement werd door de vereniging van steden en gemeenten gevraagd om het toepassingsgebied voor gebruik van de mobiele camera's te verruimen tot controle op de Lage Emissie Zones of tot het verzamelen van mobiliteitsdata waardoor gemeenten slim kunnen monitoren, maar zover wou de wetgever niet gaan. Mobiele camera's kunnen dus, maar een echt slim beleid kan er nog niet mee gevoerd worden.

3. Kleine sprongetjes in rechtsbescherming met grote impact

Op 25 mei 2018 werd de Algemene Verordening Gegevensbescherming van toepassing. Daarin worden de rechten van de betrokkene (het datasubject) verduidelijkt en de verplichtingen van de verwerker (de verantwoordelijke, de verwerker en de ontvanger) uitgebreid. Samen met de Verordening verscheen ook een Richtlijn die voor controlediensten bedoeld is. De inhoud van beide teksten werd grotendeels gekopieerd in de nieuwe Belgische Privacywet. De wetgever moest wel rekening houden met het nieuwe Europese kader en dat komt op verschillende plekken tot uiting in

de tekst, meestal op slechts subtiele wijze. Het meest in het oog springen de bepalingen rond de aangifte van camerasystemen. De aangifte bij de Privacycommissie, die vandaag een onrechtstreekse aangifte bij de politie inhield, is niet meer mogelijk. Het alternatief daarvoor is een rechtstreekse aangifte bij de politie, elektronisch en eventueel ook met een mobiele APP. Een uitvoeringsbesluit legt de krijtlijnen vast en geeft meer uitleg bij het register van verwerkingen dat de beheerder voortaan moet bijhouden. Het register bevat grotendeels dezelfde informatie als de aangifte, maar identificeert wel duidelijk de verantwoordelijken en ontvangers. Ook de politiediensten moeten dergelijk register bijhouden voor hun operaties, maar moeten geen aangifte doen. De aangiften gebeuren wellicht via de portaalsite van de federale politie, zodat ze gekoppeld kunnen worden aan Camelia, een systeem met geolocalisatie. In het systeem wordt een overzicht volgens plaats en perimeter, type, termijn, opslag, werking en koppeling met de localisatie van alarmsystemen mogelijk. De beheerder moet de gegevens jaarlijks nazien. Het spreekt voor zich dat de politiediensten op basis van deze veelheid aan informatie gerichter te werk kunnen gaan bij opsporingen en kunnen overwegen om samen te werken voor het live bekijken van de beelden. De bepalingen rond plaatsing van een pictogram blijven behouden, maar wellicht komt er een nieuw model. Wanneer een gemeente mobiele camera's wil gebruiken, moet het pictogram op het voertuig waarin de camera vevat zit, aangebracht worden en geldt de plicht om het publiek via alle mogelijke infokanalen in kennis te stellen van het gebruik ervan. De beelden mogen niet langer dan één maand bewaard worden en zijn in die periode enkel toegankelijk voor de beheerder. Beelden mogen langer bewaard worden voor opsporingen en kunnen of moeten dan overgedragen worden aan de politiediensten. Het recht op toegang, anders dan het live bekijken ervan, blijft dus beperkt. Het recht op inzage wordt wel uitgebreid. Personen die gefilmd worden, mogen de beelden inzien. Het recht wordt ruimer, aangezien het verzoek niet meer gemotiveerd moet zijn, maar het recht wordt ook beperkter, aangezien duidelijk aangegeven moet worden wanneer men gefilmd werd. Het spreekt voor zich dat elke vorm van heimelijk cameragebruik verboden blijft, al heeft de rechtspraak in het verleden verduidelijkt dat een zichtbare camera zonder pictogram geen heimelijke camera is.

4. Politiecamera's balanceren tussen twee camerawetten

Na veel mislukte pogingen in het verleden, is de wetgever er na diverse adviesronde en twee jaar schrijfwerk eindelijk in geslaagd om een eigen camerawet voor politiediensten te maken. Die wet bevat een mix van bestuurlijk en gerechtelijk gebruik van camera's en een mix van zichtbaar en niet-zichtbaar gebruik van camera's. De invloed van een aantal recente ontwikkelingen, zoals de uitbouw van een nationaal ANPR-schild en de terreurdreiging, is duidelijk te merken doorheen de tekst. De wetgever twijfelt nog wat of het dagdagelijks gebruik van bewakingscamera's door politie, zeker wanneer het doel niet louter politieel is, nu wel of niet onder de wet op de politiecamera's moet vallen. De wetgever wil ook dat lokale politiezones hun bestaande ANPR-systemen conformeren met een nieuwe gegevensbank op nationaal niveau. Dat alles maakt dat er bij de politie en andere instanties zowel voorstanders als tegenstanders van de camerawet voor politie te vinden zijn. Het volstaat om het verslag van de hoorzittingen van februari 2018 in het federale parlement na te lezen om deze argumenten te begrijpen. De wetgever ziet het zichtbare gebruik van bewakingscamera's door de politie als het algemeen beginsel, het niet-zichtbare gebruik wordt de uitzondering in 4 situaties. Bij het zichtbaar gebruik zijn de spelregels gelijkaardig aan die uit de Camerawet, er is een positief advies van de gemeenteraad nodig. De beperkingen die opgelegd werden aan het gebruik van mobiele en intelligente camera's door gemeenten, vinden we niet terug in de politiewet. Daardoor worden dezelfde regels van toepassing op de vaste politiecamera's als op bodycams en drones. De wetgever wil het daarbij laten, ondanks de vraag in het parlement om ook diensten van civiele veiligheid uit te rusten met bodycams. Net zoals vandaag het geval is, kan bij een urgent gebruik van politiecamera's de toestemming van de burgemeester volstaan. Nieuw is dat de procureur hiervan op de hoogte wordt gebracht en dat bij de aanvraag risicoanalyse gevoegd moet worden. Als uit de risicoanalyse blijkt dat de kans op incidenten groot is, dan moet overgeschakeld

worden op het niet-zichtbare gebruik van camera's. In de praktijk worden deze camera's het meest ingezet voor bestuurlijke politie en zullen gerechtelijke feiten slechts "toevallig" vastgesteld worden met deze camera's. Pas wanneer uit de risicoanalyse blijkt dat de kans op incidenten groot is, zal overgestapt worden naar situaties waarbij niet-zichtbaar gebruik mogelijk is. Niet onbelangrijk is dat de beelden een pak langer bewaard mogen worden dan die van die van andere camera's. De bewaartermijn bedraagt 12 maanden, maar de toegang wordt beperkt tot één maand voor bestuurlijke politie. Ook de politie moet een register van het gebruik bijhouden. De nieuwe spelregels voor het niet-zichtbaar gebruik van camera's in publiek toegankelijke plaatsen zijn minder eenvoudig. Tot vandaag werd dat gebruik doorgaans als een bijzondere opsporingsmethode beschouwd. Bij het niet-zichtbaar gebruik is nog steeds een voorafgaande toestemming van de procureur of, naargelang het geval, de onderzoeksrechter, de staatsveiligheid of het controleorgaan, nodig. In de situaties van niet-zichtbaar gebruik wordt de beslissing genomen door de korpschef of een directeur-generaal of, naargelang het geval, de minister. Er kan in alle gevallen bevolen worden om het gebruik te schorsen of stop te zetten. Ook bij het niet-zichtbaar gebruik van camera's door politie mogen de beelden niet langer worden bewaard dan 12 maanden vanaf de registratie, maar er zijn in alle situaties uitzonderingen mogelijk. Na die periode is er steeds een beslissing van de procureur of onderzoeksrechter nodig.

	Burger en handelaar	Gemeente	Politie
Welke wet	In beginsel Camerawet	In beginsel Camerawet	In beginsel politiewet
Type camera	Vast Niet mobiel	Vast of tijdelijk Parkeercontrole mobiel	Vast of tijdelijk Generiek mobiel
Zichtbaar	Public view mag	Altijd	In beginsel zichtbaar
Niet-zichtbaar	Verboden	Verboden	Vier situaties
Aangifte	Bij politie	Bij politie	Operationeel register
Samenwerking	TéléPolice Vision mag	Bewaking of concessie	Akkoord sluiten
Big Data	Niet mogelijk	Parkeercontrole ANPR	Generiek ANPR

Checklist Privacy

Volg dit stappenplan:

- *Stap 1: stel je basisvragen over doel, noodzaak, duurtijd en impact*
- *Stap 2: bepaal op basis van het doel onder welke camerawet je valt*
- *Stap 3: bij twijfel moet je terugvallen op Camerawet en Privacywet*

Deze stappen moet je doorlopen hebben:

- *Privacy Impact Assessment bij grootschalige verwerking gemaakt?*
- *Positief advies ontvangen van gemeenteraad (indien nodig)?*
- *Plaatsing pictogrammen? Bekendmaking mobiel? Niet-zichtbaar?*
- *Politie op de hoogte gebracht via het online aangifteformulier?*
- *Plan van aanpak voor het ontvangen van beelden in orde gebracht?*
- *Procedure voor inzage door datasubject uitgewerkt en bekend?*
- *Politiedata besproken met functionaris gegevensbescherming?*